

Elsőéves tanítóképzős hallgatók könyvtárhasználati kultúrája

Egy felmérés eredményei

A megújuló, négyévesse váló tanítóképzésben a főiskoláknak lehetőségük nyílt arra, hogy megfelelő kereteket és óraszámot biztosítsanak hallgatóiknak a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek és a szakirodalmi alkotómunka alapjainak elsajátítására.

Főiskolánk – a kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola – tanterve szerint hallgatóink az 1995/96-os tanévtől az első félévben heti 1 órában találkoznak a fent említett ismeretekkel. (1)

A korábbi tantervek nem adtak lehetőséget ilyen jellegű kurzus indítására. Az 1987-ben megjelent A tanítóképzés tantervi irányelvei szerint az általánosan kötelező kiegészítő stúdiumok között szereplő Bevezetés a felsőoktatási tanulmányokba nevű tárgy keretein belül szerezhették a hallgató „tanulását, önképzését elősegítő tanulmányi módszertani, könyvtárhasználati ismereteket”. (2)

A nyolcvanas évek második felében több főiskolán végeztek felméréseket a hallgatók könyvtárhasználati és információszerezési szokásairól. A Budapesti Tanítóképző Főiskolán Nagy Anna (3), Baján az Eötvös József Tanítóképző Főiskolán Dunainé Mészáros Éva (4) és a Debreceni Tanítóképző Főiskolán Suppné Tarnay Györgyi (5). E felmérések eredményei mind azt bizonyították, hogy a tanítóképzés ezen a területen nagy hiányosságokkal küzd. A felsorolt szerzők mindegyike szerint a könyvtárhasználati ismeretek magas szintű oktatása érdekében szükség van egy önálló tárgy bevezetésére a tanulmányok elején. (6)

Ma már mindenki számára világos, hogy a 21. század küszöbén minden tanítónak és tanítójelöltnek magas szintű informatikai kultúrával kell rendelkeznie, ennek pedig szerves részét, illetve alapját képezik a fenti ismeretek. Egyrészt a hallgatóknak meg kell szerezniük a képzés elején a felsőfokú tanulmányaikhoz (7) és az értelmiségi létre való felkészüléshez szükséges könyv- és könyvtárhasználati ismereteket – hiszen a főiskolai tanterveknek ezután egyre inkább építeniük kell az önálló tanulási tevékenységre –, másrészt a mindezekhez nagyon szorosan kapcsolódó szakirodalmi alkotómunka alapjaival is meg kell ismerkedniük. Harmadrészt képessé kell tenni a hallgatókat arra, hogy a Nemzeti Alaptanterv követelményrendszerének eleget téve ezeket az ismereteket a megfelelő szinten tudják majd átadni az általános iskolában. (8) A NAT-ban megfogalmazott követelmények, ismeretek elsajátíttatásához a hallgatóknak természetesen módszertani ismeretekre is szükségük van.

Ezek azok a tényezők, amelyek meghatározzák a Könyv- és könyvtárhasználati ismeretek elnevezésű stúdium célját, feladatait, tartalmát. Ez utóbbi, a tartalom, vagyis a konkrét tananyag megtervezésénél a kiindulópont, hogy a főiskolára érkező hallgatók már rendelkeznek-e bizonyos ismeretekkel. Ha igen, ezeket az ismereteket kell rendszerezni, illetve tovább mélyíteni, s természetesen újakkal kiegészíteni.

Az elmúlt évek tapasztalata, hogy nagy különbség van az egyes hallgatók ilyen irányú ismeretei között, de teljesen valós képünk nem volt az elsőévesek felkészültségéről. Tapasztalataink alapján állíthattuk fel azt a hipotézist, miszerint a főiskolai tanulmányaikat

kezdő hallgatók nem rendelkeznek azokkal az alapismeretekkel, amelyekre építve hatékony használóképzést lehet megvalósítani.

A vizsgálat célja tehát az volt, hogy pontos képet kapjunk arról, milyen tudásanyaggal rendelkeznek elsőéveseink, s a tananyagtervezést valós kép alapján tudjuk elvégezni.

Kérdésünkre a középiskolai tantervek át tanulmányozásával kaphattunk elméleti választ. Kiindulva abból az elmúlt években szerzett tapasztalatból, hogy hallgatóink nagyobb része gimnáziumban érettségizett, a jelenleg érvényben lévő gimnáziumi tantervet tanulmányoztuk át. A gimnáziumi nevelés általános céljai között szerepel, hogy a fiatalok látogassák a kulturális intézményeket, köztük a könyvtárat, hiszen „szerepük rendkívül fontos, semmi mással nem pótolható az önművelő-képesség alakításában”. (9) Ennek ellenére a konkrét tantárgyak feladatainál és tananyagában elvétve találunk csak könyv- és könyvtárhasználattal kapcsolatos ismereteket (pl.: magyar nyelv, 1. o. és 3. o. – könyvhasználat, szótárak; idegen nyelveknél szótárhasználat; irodalom – olvasóvá nevelés; történelem – könyvtári anyag felhasználása; osztályfőnöki óra, 1. o. – a könyvtár használata, látogatás könyvtárban, katalógusok használata). (10)

Azt csak remélni lehet, hogy az utóbbi években átalakuló középiskolai oktatásban megjelenő újabb alternatív tantervek, illetve tantárgyi programok, kísérletek tágabb teret biztosítsanak a könyvtári, informatikai kultúra fejlesztésének. Mint azt említettem, a tantervekből csak elméleti síkon kaphatunk választ a minket érdeklő kérdésekre, de számunkra elsősorban a kézzelfogható, gyakorlati válaszoknak volt jelentősége.

A felmérésről

A populáció, amelyből a vizsgálatban résztvevők körét kiválasztottuk, az a 240 első évfolyamos hallgató volt, akik az 1995–96-os tanévben kezdték meg főiskolai tanulmányaikat a kaposvári CSVMTF tanítói szakán, nappali tagozaton. A felmérést az első tanítási héten végeztük el a véletlenszerűen kiválasztott hat első évfolyamos csoportban, 133 hallgató bevonásával, a kérdőíves interjú módszerével.

A kérdések összeállításánál a korábban végzett felmérések kérdőíveiből csak néhány kérdést vettünk át, (11) viszont ötletet merítettünk *Sáráné Lukácsy Sarolta* általános iskolában végzett felméréséből (12).

A kérdőív kérdései három kérdéscsoportból tevődtek össze. Az első blokk a középiskolában szerzett tapasztalatokra, a második kérdéscsoport, amely a legtöbb kérdést tartalmazta, a konkrét könyv- és könyvtárhasználati ismeretekre vonatkozott. Végül az utolsó három kérdés olyan konkrét helyzeteket vázolt, melyek megoldásához már bizonyos ismeretek szükségesek, illetve amelyekkel naponta találkozik a felmérésben résztvevő főiskolai hallgató.

A felmérés részletes eredményei

I. A vizsgálatban részt vevő 133 hallgató nagyobb része (79 fő – 59,4%) gimnáziumban végezte középiskolai tanulmányait, míg a fennmaradó 54 fő (40,6%) szakközépiskolai (technikumi) végzettséggel rendelkezik. (Fontosnak tartottuk, hogy az első kérdéscsoportra adott válaszoknál külön-külön figyeljük a két iskolatípusból jöttek feleleteit.) Egyetlen hallgató kivételével – aki szakközépiskolába járt – valamennyien olyan középiskolából jöttek, amelyben működött iskolai könyvtár. Ennek ellenére nem mondhatjuk el azt, hogy iskolai életük szerves részévé vált volna a könyvtár adta lehetőségek kiaknázása, hiszen a gimnázisták 40%-a (32 fő) a szakközépiskolások 37%-a (20 fő) vallotta azt, hogy hetente, vagy annál gyakrabban látogatta az iskola könyvtárát. A többiek ennél ritkábban, sőt válaszaik szerint nagyon ritkán tértek be oda. Többen említették, hogy csak akkor vették igénybe az iskolai könyvtár szolgáltatásait, ha iskolai feladataikat más segítségével nem tudták volna megoldani.

Arra a kérdésre, hogy kaptak-e valamilyen formában könyv- és könyvtárhasználati ismereteket a középiskolában, 46 diák (34,5%) válaszolt igennel. A két iskolatípusból jöttek aránya 30:16 a gimnazisták javára. Tehát a gimnáziumból jöttek 37,9%-a és a szakközépiskolások 29,6%-a gazdagodott ilyen jellegű ismeretekkel a négy év során.

Az is fontos, hogy milyen formában kapták ezeket az ismereteket a diákok középiskolában? Húsz gimnazista és 11 szakközépiskolás jelezte (összesen 23,3%), hogy ritkán ugyan, de voltak könyvtári óráik, ahol könyvtárhasználattal kapcsolatos tudnivalókról esett szó. Egyetlen hallgató jelezte, hogy első osztályban egy alkalommal vettek részt könyvtári órán. Ezeket az órákat legtöbbször a könyvtáros tartotta, a gimnazisták közül hárman, a szakközépiskolások közül egy fő említette, hogy szaktanár tartotta a könyvtári órát. Néhány esetben a könyvtáros is és a szaktanár is tartott ilyen órákat (5 gimnazista, 1 szakközépiskolás).

A fenti válaszok alapján meglepően magas volt azoknak a száma, akik valamelyik tantárgy kapcsán, tanórán használták a könyvtárat. Az összes válaszadó 42,1%-a (37 gimnazista, 19 szakközépiskolás) nevezett meg konkrét tárgyakat. A legtöbben a magyar nyelv és irodalom tárgyat említették, a gimnazisták második helyen az idegen nyelveket, de a történelem, a biológia, a földrajz, a rajz-művészettörténet és a fizika tárgyak is előfordultak a válaszok között. A szakközépiskolások is a fenti tárgyakat emelték ki, de náluk néhány szakmai tárggyal is (pedagógia, pszichológia, óvodai foglalkozások módszertana, szakmai gyakorlat) bővült a lista.

Arra a kérdésre, hogy ki milyen segítséget kapott tanáraitól az önműveléshez, legtöbben a könyvvajánlást (116) és a kulturális programokra való figyelemfelhívást (102) említik, s mindössze 53-an az olvasmányok megvitatását.

A vizsgálatban résztvevő elsőéves hallgatók 90,9%-a (121 fő - a gimnáziumot végzetek 96,2%-a, a szakközépiskolát végzetek 83,3%-a) tagja közművelődési könyvtárnak. Elsősorban a lakóhely szerinti községi, városi és megyei könyvtárakat látogatják, de a gimnazisták közül 1 fő tagja egy egyetemi, 1 fő pedig a nemzeti könyvtárnak, a szakközépiskolát végzetek közül 1 fő tett említést szakkönyvtári tagságáról.

E magas tagsági arány mögött csak kisebb részben beszélhetünk rendszeres könyvtárhasználatról. A gimnazisták esetében 67%, a szakközépiskolások esetében 44,4%. Rendszeresség alatt a legalább havonta egyszer történő könyvtárlátogatást értjük. A valóban intenzív könyvtárhasználók aránya gimnazistáknál 17%, szakközépiskolásoknál 18%. Egyébként közülük kerültek ki azok, akik az iskolai könyvtárat is rendszeresen látogatták és használták.

II. A második kérdéscsoport első kérdése a könyvtárban található információhordozók körére vonatkozott. A hallgatóknak mintegy a fele (48,8%) tisztában van azzal, hogy milyen dokumentumokat talál a könyvtárban, a számítógépes információhordozókat leszámítva. A floppyt és a CD-ROM-ot csak néhányan jelölték meg. Sajnos, a megkérdezettek másik fele hiányos, illetve téves ismeretekkel rendelkezik erről a kérdésről. Többnyire csak a hagyományos dokumentumokat ismerik mint könyvtári dokumentumot.

A következő feladatban össze kellett kötni a különböző kiadványműfajok megnevezéseit (szótár, lexikon, kronológia, enciklopédia, bibliográfia) a hozzájuk tartozó meghatározásokkal. A válaszadók 36%-a (48 fő) oldotta meg hibátlanul a feladatot, ketten viszont egyik fogalomhoz sem tudták hozzárendelni a meghatározást. Nyolcvanhárman (62,4%) néhány fogalmat helyesen határoztak meg, közülük a legtöbben a szótár fogalmát kötötték össze helyesen (78 fő – 58,6), aztán a kronológia (58 fő – 43,6%), majd a lexikon (23 fő – 17,2%), végül pedig a bibliográfia és az enciklopédia (16 fő - 12%, illetve 15 fő – 11,2%) fogalmának összekötése volt helyes.

Megfigyelhető, hogy azok, akik a középiskolában kaptak ilyen jellegű ismereteket – a várakozással ellentétben – nem oldották meg jobban ezt a feladatot, mint azok, akik nem részesültek használóképzésben.

A hallgatók által igénybe vett könyvtári szolgáltatások, illetve a könyvtárban végezhető tevékenységek ranglistáját lehetett összeállítani a következő kérdésre adott válaszok alapján, ami az alábbiakban olvasható:

kölcsonzés	128 említés
könyvtáros segítségének igénylése	113
könyvek kiválasztásában	68
adatok megkeresésében	64
adott téma irodalmának keresésében	34
kézikönyvhasználat	97
tanulás, jegyzetelés	96
könyvek böngészése	79
folyóirat-olvasás	79
folyóirat-átlapozás	62
katalógushasználat	50
zenehallgatás	43
könyvtárközi kölcsonzés	25
rendezvénylátogatás	18
beszélgetés a könyvtárossal	
olvasmányokról	18
videozás	16
nyelvtanulás	10
bibliográfiahasználat	4
egyéb szolgáltatás	
(fénymásolás, kazettamásolás)	1

A fentiekből látszik, hogy elsősorban a hagyományos szolgáltatások (kölcsonzés, könyvtáros segítése), illetve tevékenységek (tanulás, folyóiratolvasás, könyvek kölcsonzése) népszerűek a hallgatók körében. Más szolgáltatások kevésbé ismertek, illetve nem biztos, hogy a diákoknak lehetőségük volt ezen szolgáltatások megismerésére, igénybevételére.

Milyen eszköz segítségével tud valaki tájékozódni egy adott könyvtár állományában? – szolt a következő kérdésre.

A megkérdezettek nagy része (104 fő – 78,1%) a katalógust nevezte meg legfőbb eszközként, néhányan kiegészítették azzal, hogy segíthetnek még a feliratok, a szakrendi és betűrendi elhelyezés. Természetesen nem mindenki használta ez utóbbi kifejezéseket, de a körülírásokból egyértelműen kiderült, mire gondolnak. Érdekeség, hogy többen (20 fő – 15%) legfőbb eszközként a könyvtárost jelölte meg. Akadtak olyanok is (12 fő – 9%), akik nem válaszoltak a kérdésre.

Tehát a válaszadók jelentős hányada tudja, hogy a katalógus mire való, de vajon ismerik-e közelebbről, tudják-e használni?

A vizsgálatba bevontaknak mintegy a fele (64 fő – 48,1%) katalógushasználónak mondja magát. Ennek ellenére nem magas azoknak a száma (25 fő – 18,7%), akik legalább két-fajta katalógust ismernek és használnak. Többen említették a betűrendes (cím szerinti, szerző szerinti) katalógust (51 fő – 38,3%), de a szakkatalógus sem teljesen ismeretlen előttük, hiszen 44-en (33%) említették. Néhányan (2–3 fő) zenei, irodalmi-analitikus, műfaj szerinti, folyóiat-, időrendi, illetve „számrendi” katalógusról tettek említést. Sajnos a válaszadók fele nem ismer egyetlen katalógust sem. Előfordult, hogy valaki katalógushasználónak tüntette fel magát, viszont megnevezni nem tudott egyetlen katalógust sem.

A könyvtári abc-re vonatkozó kérdésre 56-an (42,1%) nem válaszoltak, mindössze 21-en (15,7%) adtak helyes választ. Sokuknak van sejtése a pontos válaszról, és így részben jó választ adtak (51 fő – 38,3%), amikor azt írták, hogy a könyvtári abc-ben nincsenek hosszú magánhangzók.

Mindössze 33-an (24,8%) tudják azt, hogy milyen problémák megoldásában segít a szakkatalógus, 21-en (15,7%) körülbelül tudják, a többiek nem adtak választ, illetve rossz választ adtak a kérdésre.

A katalóguscéduláról leolvasható adatokra vonatkozó kérdésre adott válaszok kapcsán egy kicsit talán jobb eredményről számolhattunk be. A jobb eredmény viszonylagos, hiszen 31-en (23,3%) nem válaszoltak a kérdésre. Kevesen soroltak fel 3–4 adatnál többet, de elmondható, hogy a könyv szerzője szinte valamennyi válaszadónál (89 fő – 66,9%) szerepelt. A válaszadóknak mintegy a fele említi a címet, a kiadás adatait. Ennél is kevesebben (47 fő – 35,3%, illetve 39 fő – 29,3%) említi a lelőhelyet, illetve a raktári jelzetest. Természetesen itt is körülírásokkal találoztunk, a szakkifejezéseket nem használták a hallgatók. Elenyésző azoknak a száma, akik a tartalomra (esetleg a szakjelzetre) utaltak. Előfordult a terjedelemre és az árra való utalás is.

A bibliográfia használatával kapcsolatosan azt az eredményt kaptuk, hogy önállóan a válaszadók 6%-a (8 fő), segítséggel pedig 28,8%-a (33 fő) használt már bibliográfiát.

A második blokk utolsó kérdése a szabad-polcon való keresésre utalt. Arra a kérdésre, hogy mi segíti a polcon való keresést, helyes választ a hallgatók 20,3%-ától (27 fő) kaptunk, de részben helyes választ adott 60% (80 fő), akik többnyire a feliratokat vagy a betűrendi elhelyezést említették.

Megdöbentően kevesen (9 fő – 6,7%) tudják, hogy mire utalnak a raktári jelzetek, s csak 25-en (18,7%) ismerik a Cutter-szám szerepét, a fennmaradó 97 fő (72,9%) nem adott választ a kérdésre.

III. A harmadik kérdéscsoportban az első kérdés okozta a legkevesebb gondot a hallgatóinknak. Hetvenegyen (53,3%) pontosan tudták, hogy hol, milyen könyvben keresnek a konkrét kérdésekre – pl.: „Mit jelent az organizáció fogalma?”, „Mikor született Kaffka Margit?” – a választ. Ők szinte valamennyien meg is nevezték az adott könyvet (pl. Idegen szavak és kifejezések szótára; Angol–magyar szótár stb.), 59-en (44,3%) a forrás műfaját nevezték meg (lexikon, szótár stb.).

Meglehetően sokan (60 fő – 45,1%) nem válaszoltak a második kérdésre, amely úgy szólt, ha valakinek konkrét műre van szüksége, s ismeri a mű címét vagy a mű szerzőjének a nevét, melyik katalógusban és hogyan tudja megnézni, hogy megvan-e a mű az adott könyvtárban. A kérdésre 33 hallgató (24,8%) adott teljes és helyes választ, és 27-en (20,3%) tudták, hogy a betűrendes katalógusban kell keresni, de nem adtak részletes választ.

Nagyon tanulságosak voltak az utolsó kérdésre adott válaszok. Ez a kérdés egy olyan problémát vetett föl, amellyel mostantól nagyon gyakran szembesülnek majd a hallgatók. Nevezetesen: hogyan készülne fel egy szemináriumi kiselőadásra adott témában. A válaszadók közül 42-en (31,5%) a könyvtáros segítségét kérnék, önállóan nem tudnák elkezdni a felkészülést. Érdekes, hogy viszonylag sokan (59 fő – 44%) tudják, hogy mit kellene tenniük, tehát „a témához kapcsolódó irodalom összegyűjtése, jegyzetelés, szerkesztés, saját vélemény alkotása”, de nem tudják azt, hogyan kell az irodalmat összegyűjteni. Tehát rendelkeznek bizonyos alapokkal a szellemi munka technikáját illetően, de gyakorlati tudásuk hiányos. Összesen 21-en (15,7%) adtak teljes mértékben helyes választ erre a kérdésre.

Összegzés

Az első kérdéscsoportra adott válaszok alapján elmondható, hogy a középiskolákban folyó, illetve nem folyó használóképzés eredményeként nem játszott fontos szerepet az önművelés, az önálló ismeretszerzés és ezen folyamatok segédeszköze, a könyvtár a hallgatók életében. (A gimnazisták – válaszaik alapján – talán jobb kondíciókkal érkeznek a főiskolára.)

A középiskolák többsége nem, vagy nem jól használja ki a könyvtár(ak) adta lehetőségeket.

A második kérdéscsoport válaszai csak megerősítik az első válaszok alapján kialakult nem túl jó képet. Elmondható, hogy a diákokban 18 éves korra még nem alakultak ki a

felsőoktatási tanulmányok megkezdéséhez (és az értelmiségi léthez) szükséges és megfelelő szintű könyvtárhasználati szokások, készségek. Erről tanúskodnak a harmadik kérdéscsoport eredményei is, miszerint a diákok tanulmányi feladataik jelentős hányadát – mai tudásuk szerint – nem tudnák színvonalasan megoldani. A középiskolában használóképzésben részesült hallgatók könyv- és könyvtárhasználati ismeretei – a várttól eltérően –, sajnos, nem magasabb szintűek, mint azon társaiké, akik nem kaptak ilyen jellegű ismereteket középiskolás éveik során. Ennek oka lehet az oktatás nem megfelelő hatékonysága; az „éppen csak” megszerzett ismeretek nem rögzülnek eléggé, s mint tudjuk, a nem használt ismeretek egy idő után megkopnak.

Felmerülhet a kérdés, miszerint ha a vizsgálatba bevont hallgatók már az 1978-as tanterv szerint tanultak az általános iskolában, amely előírja bizonyos könyv- és könyvtárhasználati ismeretek elsajátítását, akkor „hol vannak most ezek az ismeretek”? *Katsányi Sándor* már 1983-ban felhívta a figyelmet arra, hogy a könyvtárhasználati ismeretek bevonulása az általános iskolai tantervbe lehetővé teszi és meg is követeli ezen ismeretek beépítését a középiskolai programokba. Igaz, azt is megjegyzi, hogy a külföldön néhány helyen tapasztalt gyakorlattal szemben, nem hatottak vissza a középiskolai használóképzésre az egyetemeken, főiskolákon folyó könyvtárhasználati képzés módszerei. (13) Tehát azok a jártasságok, készségek, amelyek nélkülözhetetlenek az eredményes önművelés, az önálló tanulás folytatásához, még fejlesztésre, sőt sok esetben kialakításra várnak.

A feladat adott. S nemcsak számunkra itt, Kaposváron, hanem az ország valamennyi tanítóképző főiskoláján dolgozó könyvtáros és könyvtáros-oktató számára, hiszen bárhol elvégezvén ezt vagy egy hasonló felmérést, sajnos, valószínűleg hasonló eredményeket kapnánk.

Az eredmények alapján meg kell terveznünk a könyv- és könyvtárhasználati, valamint kutatómódszertani alapismeretek elnevezésű tárgy tananyagát, melyben az alapokról induló könyv- és könyvtárhasználati, informatikai ismeretek mellett kutatómódszertani ismereteket kell nyújtani – az informatikai kultúra magas szintre emelésével – oly módon, hogy valamennyi tanító képes legyen ezen ismeretek átadására az általános iskola alsó tagozatán a Nemzeti Alaptanterv követelményei szerint. S meg kell találnunk azokat a módszereket, melyekkel hatékonyan végezhetjük e munkánkat.

Jegyzet

- (1) A négyéves tanítóképzés óra- és vizsgaterve. CSVMTF, Kaposvár, 1995.
- (2) A tanítóképzés tantervi irányelvei. Művelődési Minisztérium, Budapest, 1987, 18. p.
- (3) Nagy Anna: *Tanítóképzős hallgatók könyvtárhasználati szokásai*. In: A Budapesti Tanítóképző Főiskola tudományos közleményei, 2. köt., BTF, Budapest, 1988, 209–224. p.
- (4) Dunainé Mészáros Éva: *A hallgatók könyvtárhasználati szokásai*. In: Tanítójelöltek munka- és szabadidő-tevékenysége két vizsgálat tükrében. Szerk.: Frick Mária. EJTF, Baja, 1989, 49–72. p.
- (5) Suppné Tarnay Györgyi: *Tanítójelöltek könyvtárhasználati szokásai*. Tanulmányok. DTF, Debrecen, 1988, 37–49. p.
- (6) Uo., 47. p.
- (7) Érdemes lenne felmérést végezni az oktatók körében arról, hogy oktató munkájuk során milyen könyv- és könyvtárhasználati ismereteket várnak el hallgatóiktól! Külföldön már találunk erre példát: Cannon, Anita: *Faculty survey on library research instruction*. In: RQ., 1994. 4. sz., 524–541. p.
- (8) Nemzeti Alaptanterv. MKM, Budapest, 1994. december, 314. p.
- (9) A gimnáziumi nevelés és oktatás terve. Főszerk.: Szabolcsi Ottó. Tankönyvkiadó, Budapest, 1978, 26. p.
- (10) Uo. 39–612. p.
- (11) Suppné Tarnay Györgyi: i. m. 44. p.
- (12) Sáráné Lukátsy Sarolta: *Könyvtárhasználati ismeretek, készségek felmérése általános iskolás tanulóknál*. Módszertani Közlemények, 1994. 4. sz., 159–166. p.
- (13) Katsányi Sándor: *Könyvtárhasználati ismeretek oktatása a középiskolában ma és holnap*. Könyv és Nevelés, 1983. 1. sz., 11–14. p.